

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

IETEIKUMI

PADOME

PADOMES IETEIKUMS

(2023. gada 30. janvāris)

par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu

(2023/C 41/01)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu saistībā ar 153. panta 1. punkta j) apakšpunktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

tā kā:

- (1) Lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, šā ieteikuma mērķis ir cīnīties pret nabadzību un sociālo atstumtību un panākt augstu nodarbinātības līmeni, veicinot adekvātu ienākumu atbalstu, jo īpaši ar minimālo ienākumu, un reālu piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, un sekmējot darbspējīgo iedzīvotāju integrāciju darba tirgū saskaņā ar aktīvas iekļaušanas pieeju.
- (2) Ievērojot LESD 151. pantu, Savienības un dalībvalstu mērķi cita starpā ir nodarbinātības veicināšana, dzīves un darba apstākļu uzlabošana, pienācīga sociālā aizsardzība un cīņa pret atstumtību.
- (3) Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ⁽¹⁾ 34. pants nosaka, ka Savienība atzīst un ievēro tiesības uz sociālā nodrošinājuma pabalstiem un sociāliem pakalpojumiem. Tajā arī noteikts, ka ikvienai personai, kas likumīgi dzīvo un pārvietojas Savienības teritorijā, ir tiesības uz sociālā nodrošinājuma pabalstiem un uz sociālajiem atvieglojumiem un ka, lai apkarotu sociālo atstumtību un nabadzību, Savienība atzīst un ievēro tiesības uz sociālo palīdzību un palīdzību mājokļu jomā, lai nodrošinātu pienācīgu dzīvi tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu.
- (4) Padomes Ieteikumā 92/441/EEK ⁽²⁾ par kopīgiem kritērijiem attiecībā uz pietiekamiem resursiem un sociālo palīdzību sociālās aizsardzības sistēmās dalībvalstīm tiek ieteikts atzīt personas pamattiesības uz pietiekamiem resursiem un sociālo palīdzību, lai dzīvotu cilvēka cienīgu dzīvi, kā daļu no visaptverošas un konsekventas cīņas pret sociālo atstumtību, un tajā tiek ieteikts pēc vajadzības pielāgot sociālās aizsardzības sistēmas. Ņemot vērā šā ieteikuma saturu, ir lietderīgi aizstāt Ieteikumu 92/441/EEK.

⁽¹⁾ OVC 326, 26.10.2012., 391. lpp.

⁽²⁾ Padomes Ieteikums 92/441/EEK (1992. gada 24. jūnijs) par kopīgiem kritērijiem attiecībā uz pietiekamiem resursiem un sociālo palīdzību sociālās aizsardzības sistēmās (OV L 245, 26.8.1992., 46. lpp.).

- (5) Komisijas Ieteikumā 2008/867/EK ⁽³⁾ par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus, ir izklāstīta visaptveroša stratēģija, lai veicinātu darbspējīgo iedzīvotāju integrāciju ilgtspējīgā un kvalitatīvā nodarbinātībā un lai nodrošinātu pietiekamus resursus, kas nepieciešami cilvēka cienīgai dzīvei, kā arī atbalstu sociālajai līdzdalībai personām, kuras strādāt nespēj. Šī integrētā pieeja, kuras pamatā ir trīs politikas virzienu apvienojums – adekvāts ienākumu atbalsts, iekļaujošs darba tirgus un piekļuve kvalitatīviem pakalpojumiem – ir īpaši svarīga personām, kas ir vistālāk no darba tirgus vai ir atstumtas no sabiedrības.
- (6) Eiropas Parlaments, Padome un Komisija 2017. gada novembrī proklamēja Eiropas sociālo tiesību pilāru ⁽⁴⁾, kurā izklāstīti 20 principi, kas atbalstīs labi funkcionējošus un taisnīgus darba tirgus un sociālās drošības sistēmas. Pilāra 14. princips paredz, ka ikvienam, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, ir tiesības uz adekvātu minimālo ienākumu pabalstu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, un tiesības uz ērtu piekļuvi nepieciešamajām precēm un pakalpojumiem, un ka darbspējīgiem iedzīvotājiem minimālā ienākuma pabalstus apvieno ar stimuliem (re)integrācijai darba tirgū.
- (7) Savā 2021. gada 4. marta paziņojumā ar nosaukumu “Eiropas sociālo tiesību pilāra rīcības plāns” ⁽⁵⁾ Komisija izklāstīja ieceres, kā izveidot spēcīgu sociālo Eiropu. Eiropadome 2021. gada jūnijā atzinīgi novērtēja Savienības sociālo mērķrādītāju attiecībā uz nabadzības mazināšanu atbilstoši Portu deklarācijai, ko valstu un valdību vadītāji parakstīja 2021. gada 8. maijā, saskaņā ar kuru līdz 2030. gadam nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu skaits būtu jāsamazina vismaz par 15 miljoniem, salīdzinot ar 2019. gadu, un no kuriem – vismaz 5 miljoniem vajadzētu būt bērniem. Eiropadome atzinīgi novērtēja arī mērķrādītāju nodarbinātības jomā, proti, vismaz 78 % iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem vajadzētu būt nodarbinātiem un vismaz 60 % no visiem pieaugušajiem būtu katru gadu būtu jāpiedalās mācībās. Eiropas pusgada, vienotā nodarbinātības ziņojuma un konkrētām valstīm adresēto ieteikumu analītisko pamatojumu stiprina pārskatīts sociālo rezultātu pārskats un salīdzinošās novērtēšanas sistēma attiecībā uz minimālo ienākumu, par ko vienojās Sociālās aizsardzības komiteja.
- (8) Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam un to mērķos ir uzsvērts, ka ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei ir jānotiek vienlaikus ar nabadzības un citu nelabvēlīgu apstākļu izskaušanu, nevienlīdzības mazināšanu un uzlabotu piekļuvi veselības aprūpei, izglītībai un nodarbinātībai.
- (9) Eiropas Parlaments savā 2017. gada 24. oktobra rezolūcijā ⁽⁶⁾ par politikas nostādņēm attiecībā uz ienākumu minimumu kā instrumentu nabadzības novēršanai, aicināja dalībvalstis ieviest atbilstošu minimālo ienākumu un uzsvēra, cik liela nozīme ir minimālā ienākuma aizsardzībai kā nabadzības novēršanas instrumentam. Padome savos 2020. gada 12. oktobra secinājumos “Minimālo ienākumu aizsardzības stiprināšana nolūkā apkarot nabadzību un sociālo atstumtību Covid-19 pandēmijas laikā un pēc tās” ⁽⁷⁾ aicināja Komisiju uzsākt Savienības satvara atjaunināšanu, lai iedarbīgā veidā atbalstītu un papildinātu dalībvalstu politiku attiecībā uz valsts minimālā ienākuma aizsardzību. Konferencēs par Eiropas nākotni laikā iedzīvotāji aicināja izveidot kopīgu Savienības sistēmu minimālā ienākuma jomā.
- (10) Šā ieteikuma pamatā ir konstatējumi, kas izdarīti Komisijas novērtējumos, kuros pārskatīts Ieteikuma 2008/867/EK īstenošanā panāktais progress. Novērtējumos tika apstiprināta aktīvas iekļaušanas pieejas pamatotība, taču tika uzsvērtas īpašas problēmas, kas cita starpā attiecas uz minimālā ienākuma neadekvātumu, ierobežotu izmantošanas īpatsvaru un mazu aptvērumu, iespējamiem šķēršļiem, ko rada nodokļu un pabalstu sistēmas, un problemātisku piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem, kas veicina sociālo iekļaušanu un integrāciju darba tirgū. Novērtējumos arī tika aicināts vairāk uzmanības pievērst adekvātam atbalstam to personu sociālajai iekļaušanai, kuras nevar strādāt.

⁽³⁾ Komisijas Ieteikums 2008/867/EK (2008. gada 3. oktobris) par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus (OV L 307, 18.11.2008., 11. lpp.).

⁽⁴⁾ Eiropas sociālo tiesību pilārs. Iestāžu kopīgā proklamācija (OV C 428, 13.12.2017., 10. lpp.).

⁽⁵⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas sociālo tiesību pilāra rīcības plāns” (COM/2021/102 final).

⁽⁶⁾ Eiropas Parlamenta 2017. gada 24. oktobra rezolūcija par politikas nostādņēm attiecībā uz ienākumu minimumu – instrumentu nabadzības novēršanai (2016/2270(INI)) (OV C 346, 27.9.2018., 156. lpp.).

⁽⁷⁾ Padomes 2020. gada 12. oktobra secinājumi “Minimālo ienākumu aizsardzības stiprināšana nolūkā apkarot nabadzību un sociālo atstumtību Covid-19 pandēmijas laikā un pēc tās”.

- (11) Neraugoties uz progresu, kas pēdējā desmitgadē panākts nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanā Savienībā, 2021. gadā vairāk nekā 95,4 miljoni cilvēku joprojām bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, un minētais risks bija lielāks sievietēm. Bažas rada nabadzības riska pieaugums cilvēkiem, kas dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, un nabadzības pasliktināšanās daudzās dalībvalstīs, un turklāt ir kritusies sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu. Savienībai un tās dalībvalstīm būtu jādara vairāk, lai iedarbīgi palīdzētu visneaizsargātākajām un nelabvēlīgā situācijā esošajām personām.
- (12) Ilgtspējīga un kvalitatīva nodarbinātība ir labākais veids, kā izkļūt no nabadzības un sociālās atstumtības. Tajā pašā laikā, nodrošinot to, ka vairāk cilvēku iesaistās darba tirgū, tiek stiprināts sociālās aizsardzības sistēmu finansējums un tiek uzlabota to finansiālā ilgtspēja, savukārt tas veicina taisnīgumu starp paaudzēm un sekmē sociālo kohēziju. Lai sasniegtu augstāku nodarbinātības līmeni, ir ārkārtīgi svarīgi atbalstīt cilvēkus, lai statusa maiņa darba tirgū būtu veiksmīga.
- (13) Ar Covid-19 pandēmiju saistīto pārvietošanās ierobežojumu laikā sociālie un ekonomiskie atvieglojumi, ko nodrošināja atbilstoši un mērķorientēti sociālās drošības tīkli, kļuva vēl svarīgāki. Covid-19 apturēšanas pasākumi nesamērīgi ietekmēja sievietes un nelabvēlīgākā situācijā esošas iedzīvotāju grupas, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi fiziskās un garīgās veselības aprūpei, izglītībai un attiecīgajiem pakalpojumiem, kas arī saasināja jau iepriekš pastāvošos ierobežojumus attiecībā uz piekļuvi nodarbinātībai⁽⁸⁾. Covid-19 krīzes laikā gūtā pieredze arī parādīja, cik svarīgas ir adekvātas, visaptverošas un elastīgas sociālās aizsardzības sistēmas kā preventīvi, uz satricinājumiem reaģēt spējīgi instrumenti, kas atbalsta atveseļošanu.
- (14) Makroekonomiskās tendences, kas saistītas ar globalizāciju, zaļo un digitālo pārkārtošanos, demogrāfiskajām pārmaiņām un mainīgajiem darba modeļiem, turpina veidot Savienību. Visaptveroši un stabili sociālās drošības tīkli, kas nodrošina adekvātu ienākumu atbalstu un atvieglo statusa maiņu darba tirgū, cita starpā atbalstu pārkvalifikācijai un prasmju pilnveidei, var palīdzēt garantēt, ka šie procesi ir taisnīgi un iekļaujoši. Izmaiņas karjeras modeļos un nestandarta nodarbinātības veidu pieaugums var radīt grūtības cilvēkiem ar zemiem ienākumiem kvalificēties piekļuvei uz apdrošināšanu balstītām sociālās aizsardzības sistēmām un var palielināt pieprasījumu pēc alternatīviem atbalsta pasākumiem, piemēram, pēc minimālā ienākuma. Turklāt pēc Krievijas nepamatotā un nelikumīgā agresijas kara pret Ukrainu straujšais enerģijas cenu kāpums un līdz ar to arī inflācija ietekmē mājsaimniecības ar zemiem un vidējiem ienākumiem. Ar ienākumiem saistītus pasākumus var orientēt uz neaizsargātām iedzīvotāju grupām, un tie ir saderīgi ar tādu stimulu saglabāšanu, kuru mērķis ir samazināt enerģijas pieprasījumu un uzlabot energoefektivitāti.
- (15) Šajā ieteikumā galvenā uzmanība ir pievērsta "personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu", proti, personām, kas dzīvo mājsaimniecībās, kurās ir nepietiekami, neregulāri vai nenoteikti naudas un materiālie līdzekļi, kas nepieciešami šo personu veselībai un labbūtībai, kā arī dalībai ekonomiskajā un sociālajā dzīvē. Darbspējīgiem iedzīvotājiem ar stabiliem sociālās drošības tīkliem ir jāveicina (re)integrācija darba tirgū, izmantojot konkrētus atbalsta pasākumus, kas apvieno aktīvus darba tirgus pasākumus, atbalstu darba meklēšanā, izglītību un apmācību. Ikvienam, kam tas vajadzīgs – arī tiem, kuri strādāt nespēj –, tie nodrošina adekvātu ienākumu atbalstu un atbalsta pakalpojumus. Tādējādi sociālās drošības tīkli nav pasīvs instruments, bet, ciktāl iespējams, darbojas kā atspēriena punkts sociālekonomiskajai integrācijai un augšupejošai sociālajai mobilitātei un uzlabo iekļaušanu un nodarbinātības izredzes.
- (16) Sociālās drošības tīkli ietver virkni pabalstu naudā un natūrā, kas nodrošina ienākumu atbalstu un piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem. Svarīga ienākumu atbalsta daļa ir minimālā ienākuma pabalsti, kas definēti kā ar iemaksām nesaistīti un no ienākumiem atkarīgi pēdējās iespējas naudas pabalsti, kuru mērķis ir novērst iztrūkumu, kas jāsedz, lai sasniegtu noteiktu kopējo ienākumu līmeni attiecīgajā mājsaimniecībā, kad citi ienākumu avoti vai pabalsti ir izmantoti vai nav pietiekami, lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi. Dažās dalībvalstīs minimālā ienākuma pabalstus var apvienot ar citiem naudas pabalstiem, ko nodrošina mājsaimniecībai un tās locekļiem, piemēram, bērnu un ģimenes pabalstiem, mājokļa pabalstiem, bezdarbnieka pabalstiem, invaliditātes pabalstiem, vecuma pabalstiem vai strādājošo pabalstiem. Tie var arī papildināt minimālo pensiju un ienākumus no darba. Šis ieteikums galvenokārt pievēršas minimālajam ienākumam un neskar Padomes Ieteikumu par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts, 2022. gada vienotais nodarbinātības ziņojums, Eiropas Savienības Publikāciju Birojs, 2022.

⁽⁹⁾ Padomes Ieteikums (2019. gada 8. novembris) par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai (OV C 387, 15.11.2019., 1. lpp.).

- (17) Minimālais ienākums ir svarīgs nabadzības un atstumtības novēršanas stratēģiju elements un var darboties kā automātisks stabilizators. Ekonomiskās krīzes apstākļos tas var veicināt ilgtspējīgu un iekļaujošu atveseļošanu, palīdzēt mazināt mājāsaimniecību ienākumu kritumu un ierobežot nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku skaitu. Darbspējīgiem iedzīvotājiem minimālajam ienākumam būtu jāietver atbilstoši stimuli un individuāli pielāgoti un samērīgi nosacījumi (re)integrācijai darba tirgū. Tajā pašā laikā minimālais ienākums būtu jāveido kopā ar nodarbinātības stimulus, lai izvairītos no histerēzes efekta darba tirgū un atbalstītu augstu nodarbinātības līmeni, augstu darba intensitāti, ilgtspējīgu pāreju uz darba tirgu un augšupēju ienākumu mobilitāti.
- (18) Pabalsti natūrā var papildināt naudas pabalstus, atvieglojot piekļuvi konkrētiem pakalpojumiem, piemēram, pirmsskolas izglītībai un aprūpei saskaņā ar Padomes Ieteikumu (ES) 2021/1004⁽¹⁰⁾, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem, veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei, sociālajiem mājokļiem, nodarbinātībai un apmācībai, kā arī pamatpakalpojumiem. Šādu pabalstu natūrā sniegšana var palīdzēt kontekstualizēt ienākumu atbalsta adekvātuma novērtējumu. Novērtējot ienākumu atbalsta adekvātumu, var ņemt vērā konkrētus pabalstus natūrā, ko personām, kurām trūkst pietiekamu līdzekļu, nodrošina ar mērķorientētām shēmām un kas atbalsta vispārējo patēriņu (piemēram, pārtikas kuponi vai ar mājokli tieši saistītu izmaksu kompensēšana, tostarp enerģijas tarifu samazināšana), ciktāl šie pabalsti tieši palīdz uzlabot minimālā ienākuma saņēmēju ienākumu situāciju.
- (19) Lielāki centieni integrētu un stabilu sociālās drošības tīklu īstenošanā var ne tikai uzlabot no darba tirgus vistālāk esošo iedzīvotāju situāciju sociālajā un veselības jomā, bet arī sniegt ilgstošus sociālos un ekonomiskos ieguvumus Savienībai, veicināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un radīt taisnīgākas, salīdzināmākas un noturīgākas sabiedrības. Ir jāturpina darbs, lai uzlabotu cilvēku ar zemiem ienākumiem piekļuvi uz apdrošināšanu balstītai sociālās aizsardzības sistēmai, lai palīdzētu viņiem iegūt sociālās aizsardzības tiesības, jo īpaši veicinot kvalitatīvu nodarbinātību, un lai koordinētu ienākumu atbalsta sniegšanu saskaņā ar attiecīgajām shēmām. Ar minētajiem sociālās drošības tīkliem būtu arī jāpalīdz uzlabot nabadzīgo iedzīvotāju piekļuvi veselības aprūpei un veselīgai pārtikai. Dalībvalstīm būtu jācenšas uzlabot savu sociālās aizsardzības sistēmu lietderību un efektivitāti, tostarp atbalstot piekļuvi darba tirgum kopumā, lai nepieļautu, ka cilvēki nonāk nabadzībā vai ka viņiem ilgtermiņā ir jāpaļaujas uz minimālo ienākumu.
- (20) Lai gan visās dalībvalstīs ir izveidoti sociālās drošības tīkli, progress to piekļuves un adekvātuma nodrošināšanā ir bijis nevienmērīgs. Struktūra dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga – tā atspoguļo valstu atšķirīgās tradīcijas un sociālās aizsardzības sistēmu vispārējo arhitektūru, un mijiedarbību starp naudas pabalstiem un pabalstiem natūrā. Neraugoties uz iepriekš minētajiem punktiem, problēmas, ar kurām saskaras dalībvalstis, ir līdzīgas. Lai gan ir notikusi zināma konverģence, līdz šim pieņemtas reformas ne vienmēr ir bijušas pietiekamas vai arī to īstenošana ir bijusi lēna, kā to atspoguļo attiecīgie ieteikumi, kas Eiropas pusgada procesā jau sen tikuši adresēti konkrētām valstīm. Atveseļošanas un noturības mehānisma nacionālajos plānos ir paredzēts atbalsts reformām un investīcijām attiecīgajās dalībvalstīs, lai stiprinātu to sociālās aizsardzības sistēmu iedarbīgumu, struktūru un noturību, citstarp uzlabojot minimālā ienākuma struktūru un nodrošinot augšupēju konverģenci attiecībā uz tā adekvātumu un aptvērumu. Vairākas investīcijas ir vērstas arī uz cīņu pret enerģētisko nabadzību un uz to, lai uzlabotu neaizsargāto mājāsaimniecību piekļuvi pamatpakalpojumiem.
- (21) Ienākumu atbalsts tiek uzskatīts par adekvātu, ja tas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos. Lai nodrošinātu vispārējā ienākumu atbalsta adekvātumu, ir nepieciešama tāda pamatota un paredzama metodika minimālā ienākuma noteikšanai, periodiskai pārskatīšanai un – attiecīgā gadījumā – ikgadējai koriģēšanai, kas balstīta uz attiecīgiem rādītājiem un kurā tiek ņemtas vērā mājāsaimniecību konkrētās vajadzības. Adekvātuma novērtējuma veidošanā var izmantot atsaucies vērtības, piemēram, valsts nabadzības riska sliekšni vai metodikas, kuru pamatā ir valstī definēts preču un pakalpojumu grozs, kas atspoguļo dzīves dārdzību un personu, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, vajadzības attiecīgajā dalībvalstī vai reģionā. Adekvātumu var salīdzināt arī ar ienākumiem no darba, piemēram, ar ienākumiem, ko gūst zema atalgojuma saņēmējs vai minimālās algas saņēmējs, vienlaikus ievērojot nabadzības riska sliekšni vai nodrošinot dzīves dārdzību un personu, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, vajadzības. Kaut arī ir acīmredzams, ka ienākumiem no darba (minimālās algas līmenī) vajadzētu būt lielākiem nekā ienākumiem no pabalstiem, nav pierādījumu, kas liecinātu par būtisku negatīvu vidējo ietekmi uz varbūtību atrast darbu cilvēkiem, kuri saņem minimālā ienākuma atbalstu. Ņemot vērā to, ka dažādās valstīs adekvātuma līmeni ir

⁽¹⁰⁾ Padomes Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (OV L 223, 22.6.2021., 14. lpp.).

atšķirīgi, dalībvalstīm būtu pakāpeniski jāsasniedz adekvāts vispārējā ienākumu atbalsta līmenis. Nosakot un koriģējot minimālā ienākuma līmeni, dalībvalstīm būtu jāņem vērā inflācijas līmenis (īpaši attiecībā uz pārtikas un enerģijas cenām), dzīves dārdzības pieaugums un algu izmaiņas.

- (22) Noteiktām grupām šķērslis piekļuvei var būt minimālā ienākuma atbalsttiesīguma kritēriji. Principā bērni tiek aptverti kā daļa no mājsaimniecības. Tomēr, ja ir noteikts, ka pretendentu vecuma sliekšnis ir virs 18 gadu vecuma, tas var ierobežot piekļuvi atbalstam gados jauniem pieaugušajiem. Ierobežojumi, kas saistīti ar minimālo likumīgās uzturēšanās ilgumu, var ierobežot piekļuvi ārvalstniekiem, savukārt pastāvīgas adreses trūkums apgrūrina iespēju saņemt minimālo ienākumu bezpajumtniekiem vai cilvēkiem, kas dzīvo trūcīgos rajonos (piem., romu apmetnēs). Lai gan iztikas līdzekļu pārbaude ir būtisks elements, lai varētu nodrošināt minimālā ienākuma pienācīgu un mērķtiecīgu noteikšanu, nepietiekams aptvērums var rasties arī tad, ja ienākumu un līdzekļu maksimālās kopējās vērtības sliekšnis iztikas līdzekļu pārbaudē ir noteikts zemā līmenī, tādējādi izslēdzot dažas mājsaimniecības, pat ja tās ir nabadzīgas. Tas, ka tiek ieviesti nediskriminējoši kritēriji attiecībā uz piekļuvi minimālajam ienākumam, neietekmē izņēmumus no vienlīdzīgas attieksmes, kas paredzēti vai atļauti Savienības tiesībās, piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2004/38/EK⁽¹⁾.
- (23) Būtu jānovērš minimālā ienākuma aptvēruma nepilnības un jānodrošina tā seguma nepārtrauktība dažādos dzīves posmos, ieviešot pārredzamus un nediskriminējošus piekļuves kritērijus. Vecums, pastāvīgas dzīvesvietas esība vai prasība par nesamērīgi ilgu likumīgu uzturēšanos nedrīkst būt par šķērslī piekļuvei minimālajam ienākumam. Iztikas līdzekļu pārbaude parasti ietver dažāda veida ienākumus (piemēram, no darba vai jau piešķirtiem pabalstiem) un noteiktus aktīvus (piemēram, īpašumu). Ar sliekšņiem, ko izmanto iztikas līdzekļu pārbaudēs, un ar tā veida ienākumiem un aktīviem, kas no iztikas līdzekļu pārbaudēm ir izslēgti, būtu jāatspoguļo cilvēka cienīga dzīve dažādu veidu un lieluma mājsaimniecībās noteiktā dalībvalstī. Mazi ienākumi no darba (piem., vienreizēji vai neregulāri ienākumi) iztikas līdzekļu pārbaudē būtu jāvērtē proporcionāli – tā, lai darbspējīgajiem iedzīvotājiem nemazinātu stimulus strādāt un neizslēgtu prasītājus no (iespējams, mazāku) pabalstu saņemšanas. Piekļuve minimālajam ienākumam ir jāpiešķir ātri un bez liekas kavēšanās, un tiesībām uz to vajadzētu būt neierobežotām, ja vien pieprasītāji turpina atbilst atbalsttiesīguma un konkrētiem nosacītības kritērijiem, kas periodiski ir jāpārskata. Pieteikuma apstrādei paredzēto termiņu – 30 dienas no tā iesniegšanas dienas – var pārtraukt, ja ir nepieciešams konstatēt visus faktus, ar noteikumu, ka – ja vien tas iespējams – personas, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, saņem pienācīgu pagaidu palīdzību.
- (24) Ekonomikas lejupslīdes laikā un dažāda veida krīžu situācijās minimālā ienākuma sistēmas elastīgumam – arī ar īslaicīgi vienkāršotu piekļuvi, atbalsttiesīguma kritēriju atvieglināšanu vai pabalstu saņemšanas ilguma pagarināšanu – var būt liela nozīme, lai mazinātu nelabvēlīgās sociālās sekas un stabilizētu ekonomiku. Fiskālās konsolidācijas pasākumi, kuru rezultātā tiek samazināts aizsardzības līmenis, nevis uzlabota shēmu efektivitāte, būtu jāizmanto tikai kā galējais līdzeklis un būtu jāpapildina ar distributīvās ietekmes novērtējumu, lai mazinātu negatīvo ietekmi uz visnelabvēlīgākajā situācijā esošajām personām; aizsardzības līmenim jebkurā gadījumā būtu jāpaliek adekvātam.
- (25) Nesamērīgs administratīvais slogs, izpratnes trūkums vai bailes no stigmatizācijas vai diskriminācijas var novest pie situācijas, ka personas, kurām ir tiesības uz minimālo ienākumu, nepieprasa tam piekļuvi. Minimālā ienākuma izmantošanas īpatsvaru var palielināt, izvairoties no sadrumstalotām shēmām, nodrošinot vispārēju piekļuvi pieteikšanās procedūrām un to vienkāršību un piedāvājot administratīvu atbalstu potenciālajiem pieteikumu iesniedzējiem. Ir vajadzīgi turpmāki pasākumi nolūkā atvieglināt to, cik lielā mērā minimālo ienākumu saņem mājsaimniecības, kurās ir tikai viens no vecākiem un kuras galvenokārt vada sievietes. Turklāt, ievērojot datu aizsardzības noteikumus, proaktīvi informatīvie pasākumi jo īpaši būtu jāvērs uz sociāli vistrūcīgākajiem rajoniem un marginalizētākajām mājsaimniecībām, arī romu. Šķērslis reālai piekļuvei, citstarp personām ar invaliditāti, var būt arī zema piekļuve digitālajiem rīkiem vai to izmantošanas prasmju trūkums. Regulāra attiecīgo datu uzraudzība un analīze var palīdzēt izprast atbalsta neizmantošanas cēloņus un uzlabot politikas reakciju.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.).

- (26) Lai gan iztikas līdzekļu pārbaude tiek veikta mājāsaimniecību līmenī, tajā bieži vien neņem vērā mājāsaimniecībā dzīvojošo indivīdu stāvokli, iespējamu nevienlīdzīgu ģimenes ienākumu sadali un vēlmi pēc autonomijas. Tas sevišķi ietekmē sievietes, jo viņām biežāk ir zemāki ienākumi, zemāks atalgojums un vairāk aprūpes pienākumu. Bez vajadzības nemainot iztikas līdzekļu pārbaudes praksi un nepalielinot mājāsaimniecības saņemto pabalstu kopējo apjomu, risinājumi, ko piemēro saskaņā ar valsts tiesību aktiem, un prakse, kas atsevišķiem mājāsaimniecības locekļiem atvieglo viņu ienākumu atbalsta daļas saņemšanu, var veicināt dzimumu līdztiesību un sieviešu, gados jaunu pieaugušo un personu ar invaliditāti ekonomisko neatkarību un ienākumu drošību.
- (27) Lai mazinātu ilgtermiņa atkarību no ienākumu atbalsta, ir svarīgi stiprināt visiem pieejamus un iekļaujošus darba tirgus. Lielākus darba meklēšanas centienus un biežāku darba piedāvājumu pieņemšanu var veicināt aktivizācijas prasības un aktīva darba tirgus politika, ja tā ietver atbalsta pakalpojumus, piemēram, konsultācijas, izaugsmes vadību un palīdzību darba meklēšanā, kā arī pasākumus darba un privātās dzīves līdzsvara nodrošināšanai. Saskaņā ar 2020. gada 30. oktobra Padomes Ieteikumu "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana" ⁽¹²⁾ īpaša uzmanība būtu jāpievērš jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, lai viņi pēc iespējas drīzāk atgrieztos izglītībā, apmācībā vai darba tirgū, savukārt ienākumu atbalsta saņemšana būtu jāsaista ar īpaši spēcīgiem aktivizācijas pasākumiem. Saskaņā ar Komisijas Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam ⁽¹³⁾ īpaša uzmanība būtu jāpievērš arī personu ar invaliditāti vajadzībām. Prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iespējas, individualizēts atbalsts un karjeras konsultēšana, kurā ņemtas vērā īpašās vajadzības, kvalitatīvu darbvietu nodrošināšana, darbavietas saglabāšanas veicināšana un izaugsmes iespējas var atbalstīt pāreju uz nodarbinātību visās vecuma grupās. Nodokļu un pabalstu sistēmu radīto pozitīvo un negatīvo stimulu regulāra pārskatīšana, pakāpeniska ienākumu atbalsta pārtraukšana pēc darba attiecību uzsākšanas vai iespēja to apvienot ar darba samaksu var palielināt mājāsaimniecības rīcībā esošos ienākumus, tādējādi veicinot to, ka darbs atmaksājas, samazinot nodarbinātu personu nabadzību un stimulējot oficiālu nodarbinātību. Tajā pašā laikā ir rūpīgi jāizstrādā strādājošo pabalsti, lai izvairītos no zemu algu slazdiem.
- (28) Nodarbinātība sociālajā ekonomikā varētu būt atspēriena punkts ceļā uz citām darba tirgus nozarēm. Pāreja uz nodarbinātību būtu jāatbalsta, nodrošinot īpašus pasākumus darba devējiem un vajadzības gadījumā izmantojot mērķorientētus finansiālus stimulus.
- (29) Lai izveidotu stabilus sociālās drošības tīklus, ir nepieciešami arī sociālās iekļaušanas pakalpojumi, piemēram, sociālais darbs, konsultācijas, izaugsmes vadība, mentorēšana, psiholoģiskais atbalsts un dažādas rehabilitācijas shēmas, kā arī pasākumi, kas atvieglo piekļuvi citiem atbalsta pakalpojumiem vai pamatpakalpojumiem. Būtu jāturpina arī centieni uzlabot pakalpojumu kvalitāti saskaņā ar brīvprātīgo Eiropas kvalitātes sistēmu sociālo pakalpojumu jomā, ko izstrādājusi Sociālās aizsardzības komiteja ⁽¹⁴⁾ un nodrošināt nepārtrauktu piekļuvi pamatpakalpojumiem. Būtu jāpastiprina arī pasākumi, kuru mērķis ir novērst finansiālus un nefinansiālus šķēršļus, kas kavē vienlīdzīgu un vispārēju piekļuvi pakalpojumiem.
- (30) Atbalsts, kas ir vairāk individualizēts un kura mērķis ir identificēt un risināt personu, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, un viņu mājāsaimniecību sarežģītās vajadzības, var ievērojami veicināt šādu personu veiksmīgu sociālo un ekonomisko integrāciju. Vajadzību novērtējums ir priekšnoteikums tam, lai sagatavotu individuāli pielāgotu iekļaušanas plānu, kurš aptver personas, kam trūkst pietiekamu līdzekļu attiecīgajā mājāsaimniecībā (atsevišķi vai kopā), un nosaka vajadzīgā atbalsta veidu un mērķus, par kuriem panākta vienošanās. Atbalstam būtu jāietver pareizi secīgi strukturēti sociālās iekļaušanas pasākumi vai aktīvas darba tirgus politikas pasākumi atkarībā no individuālās situācijas un pieejamības darbam, vienlaikus nodrošinot līdzsvaru starp pozitīviem stimuliem un aktivizācijas prasībām. Šim nolūkam var izmantot arī līgumus par integrāciju darbā, kas noslēgti saskaņā ar Padomes 2016. gada 15. februāra Ieteikumu par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū ⁽¹⁵⁾, un vajadzības gadījumā tos attiecīgi pielāgot.

⁽¹²⁾ Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana" un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

⁽¹³⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Savienība, kurā valda līdztiesība: personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam", 3.3.2021., COM/2021/101 final.

⁽¹⁴⁾ Brīvprātīga Eiropas kvalitātes sistēma sociālo pakalpojumu jomā, SPC/2010/10 final.

⁽¹⁵⁾ Padomes Ieteikums (2016. gada 15. februāris) par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū (OV C 67, 20.2.2016., 1. lpp.).

- (31) Stablu sociālās drošības tīklu ieviešanā būtiska nozīme ir iedarbīgiem pārvaldības mehānismiem. Pabalstu administrēšanā un pakalpojumu sniegšanā būtu jāizmanto digitālās pārkārtošanās piedāvātie rīki, taču vienlaikus būtu jāizvairās no digitālās plaisas radītas atstumtības. Būtu jācenšas nodrošināt esošo shēmu un pabalstu ciešu koordināciju un saskaņošanu, kā arī to koordināciju ar citām politikas jomām. Īpaša uzmanība ir jāpievērš visu iesaistīto iestāžu darbības spēju stiprināšanai. Datu apmaiņa un ciešāka sadarbība starp dažādiem pārvaldības sistēmas līmeņiem un dienestiem, izmantojot arī oficiālus nolīgumus vai vienas pieturas aģentūras, veicina labāk integrētu atbalstu. Uzticama uzraudzība un regulāra politikas ietekmes izvērtēšana, iesaistot visas ieinteresētās personas, var uzlabot efektivitāti, uz informāciju balstītu politikas veidošanu un valsts sistēmu pārredzamību.
- (32) Pilsoniskās sabiedrības organizācijām bieži vien ir svarīga papildinoša loma cīņā pret nabadzību un sociālo atstumtību. To specializētās darbības var palīdzēt publiskajām iestādēm izstrādāt un īstenot iekļaušanas un aktivizācijas politiku. Sniedzot gan materiālo, gan psihosociālo atbalstu visneaizsargātākajiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijas palīdz atjaunot cilvēka cieņu un atbalstīt sociālo iekļaušanu, vienlaikus sniedzot norādījumus ceļā uz nodarbinātību darbspējīgiem iedzīvotājiem.
- (33) Valsts reformu izstrādē un īstenošanā dalībvalstis būtu jāatbalsta ar savstarpēju mācīšanos un paraugprakses apmaiņu Savienības līmenī, kā arī ar analītisko darbu, lai pilnveidotu pašreizējo Savienības minimālā ienākuma salīdzinošās novērtēšanas sistēmu, citstarp uzlabojot attiecīgo rādītāju pieejamību un salīdzināmību, kā arī datu pareizību.
- (34) Šā ieteikuma īstenošanai ir pieejami Savienības fondu līdzekļi. Eiropas Sociālā fonda Plus, kas izveidots ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/1057 ⁽¹⁶⁾, ietvaros katrai dalībvalstij vismaz 25 % no Eiropas Sociālā fonda Plus piešķiruma būtu jāiedala cīņai pret sociālo atstumtību. Tāpat Eiropas Reģionālās attīstības fonds un programma *InvestEU* var atbalstīt investīcijas sociālajā atbalsta infrastruktūrā, piemēram, sociālajos mājokļos un pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kā arī aprīkojumā un piekļuvē kvalitatīviem pakalpojumiem. Tehniskā atbalsta instruments un Atveseļošanas un noturības mehānisms jau atbalsta dalībvalstis strukturālo reformu izstrādē un īstenošanā minimālā ienākuma jomā.
- (35) Publisko finanšu vispārējā ilgtspēja un adekvāts minimālā ienākuma finansējums ir būtiski svarīgi to elastībai, efektivitātei un lietderībai. Šā ieteikuma īstenošanai nevajadzētu būtiski ietekmēt dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmu finansiālo līdzsvaru.
- (36) Distributīvās ietekmes novērtējums ("DIN") ir noderīgs instruments, lai varētu novērtēt budžeta pasākumu un citu reformu un investīciju ietekmi uz dažādām ienākumu grupām, arī uz neaizsargātākajiem iedzīvotājiem. Tādējādi DIN var palīdzēt efektīvāk un lietderīgāk izstrādāt nodokļu un pabalstu reformas, nodrošinot, ka neviens netiek atstāts novārtā. Norādījumi dalībvalstīm par to, kā vislabāk iekļaut DIN savos politikas veidošanas procesos, ir sniegti Komisijas 2022. gada 28. septembra paziņojumā "Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana" ⁽¹⁷⁾.
- (37) Šā ieteikuma īstenošanu nevar izmantot, lai pazeminātu aizsardzības līmeni, kas noteikts spēkā esošajos valsts tiesību aktos vai kā paredzēts Ieteikumā 92/441/EEK. Dalībvalstis tiek aicinātas ieviest vai saglabāt labvēlīgākus noteikumus par šeit ieteiktajiem.
- (38) Šis ieteikums neskar dalībvalstu kompetenci noteikt un organizēt savas sociālās aizsardzības sistēmas,

⁽¹⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1057 (2021. gada 24. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+) un atceļ Regulu (ES) Nr. 1296/2013 (OV L 231, 30.6.2021., 21. lpp.).

⁽¹⁷⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana" (COM(2022) 494 final).

IR PIEŅĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

MĒRĶIS

- 1) Lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, šā ieteikuma mērķis ir cīnīties pret nabadzību un sociālo atstumtību, veicinot adekvātu ienākumu atbalstu, jo īpaši ar minimālo ienākumu, reālu piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, un sekmēt darbaspējīgo iedzīvotāju integrāciju darba tirgū saskaņā ar aktīvas iekļaušanas pieeju.

DEFINĪCIJAS

- 2) Šajā ieteikumā piemēro šādas definīcijas:
 - a) “personas, kam trūkst pietiekamu līdzekļu” ir personas, kas dzīvo mājāsaimniecībā, kurās ir nepietiekami, neregulāri vai nenoteikti naudas un materiālie līdzekļi, kas nepieciešami šo personu veselībai un labbūtībai, kā arī dalībai ekonomiskajā un sociālajā dzīvē;
 - b) “ienākumu atbalsts” ir visu veidu mājāsaimniecībai un tās locekļiem sniegto naudas pabalstu kopsumma, citstarp minimālā ienākuma pabalsti;
 - c) “minimālais ienākums” ir ar iemaksām nesaistīti un no ienākumiem atkarīgi tādi drošības tīkli galējas nepieciešamības gadījumā personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, kuri darbojas sociālās aizsardzības sistēmās;
 - d) “aptvērumš” ir tiesības saņemt minimālo ienākumu, kā definēts valsts tiesību aktos;
 - e) “izmantošanas īpatsvars” ir to personu īpatsvars, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, kas ir tiesīgas saņemt minimālo ienākumu un kas faktiski izmanto šīs tiesības;
 - f) “atbalsta pakalpojumi” ir pakalpojumi, kuri ir vērsti uz to personu īpašajām vajadzībām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, lai nodrošinātu viņu spēju integrēties sabiedrībā un attiecīgā gadījumā darba tirgū, citstarp sociālās iekļaušanas pakalpojumi, piemēram, sociālais darbs, konsultācijas, izaugsmes vadība, mentorēšana, psiholoģiskais atbalsts un rehabilitācija, kā arī citi vispārēji atbalsta pakalpojumi, citstarp pirmsskolas izglītība un aprūpe, veselības aprūpe, ilgtermiņa aprūpe, izglītība un apmācība, kā arī mājokļi;
 - g) “pamatpakalpojumi” ir pakalpojumi, kuri ietver ūdens, kanalizācijas, enerģijas, transporta, finanšu pakalpojumu un digitālo sakaru nodrošinājumu;
 - h) “reāla piekļuve pakalpojumiem” ir situācija, kurā attiecīgie pakalpojumi ir viegli pieejami, par pieņemamu cenu, piekļūstami, kvalitatīvi, savlaicīgi sniegti un kur potenciālajiem lietotājiem ir vienlīdzīga piekļuve tiem, viņi zina par to esību, kā arī par tiesībām tos izmantot;
 - i) “iekļaušanas plāns” ir līgums vai līgumu kopums, kurš noslēgts ar personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, un kura mērķis ir veicināt viņu sociālo iekļaušanu un – attiecībā uz darbaspējīgām personām – viņu integrāciju darba tirgū.

IENTĀKUMU ATBALSTA ADEKVĀTUMS

- 3) Dalībvalstīm tiek ieteikts izveidot un vajadzības gadījumā stiprināt stabilus sociālās drošības tīklus, kuri garantē cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, apvienojot adekvātu ienākumu atbalstu – arī minimālā ienākuma pabalstus un citus papildu naudas pabalstus – ar pabalstiem natūrā un tādējādi nodrošinot piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem. Pabalstu natūrā nodrošināšana var atbalstīt stabilu ienākumu atbalstu.
- 4) Lai nodrošinātu adekvātu ienākumu atbalstu, dalībvalstīm tiek ieteikts noteikt minimālā ienākuma līmeni, izmantojot pārredzamu un stingru metodiku, kas definēta atbilstīgi tiesību aktiem, un iesaistot attiecīgās ieinteresētās personas. Ir ieteicams metodikā ņemt vērā vispārējos ienākumu avotus, mājāsaimniecību konkrētās vajadzības un nelabvēlīgās situācijas, ienākumus, ko gūst zema atalgojuma saņēmējs vai minimālās algas saņēmējs, dzīves līmeni un pirktpēju, cenu līmeni un ar to saistītās izmaiņas.

- 5) Vienlaikus saglabājot stimulus (re)integrācijai un palikšanai darba tirgū darbspējīgiem iedzīvotājiem, ir ieteicams, lai to personu ienākumu atbalsts, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, sasniegtu līmeni, kas ir vismaz līdzvērtīgs vienam no šādiem līmeņiem:
 - a) valsts nabadzības riska sliekšnis; vai
 - b) nepieciešamo preču un pakalpojumu, citstarp pienācīga uztura, mājokļa, veselības aprūpes un pamatpakalpojumu, vērtība naudas izteiksmē saskaņā ar valsts definīcijām; vai
 - c) citi līmeņi, kas pielīdzināmi a) vai b) apakšpunktā minētajiem līmeņiem, kuri noteikti valsts tiesību aktos vai praksē.
- 6) Dalībvalstīm tiek ieteikts, vēlākais, līdz 2030. gadam pakāpeniski sasniegt 5. punktā paredzēto adekvāto ienākumu atbalsta līmeni, vienlaikus saglabājot publisko finanšu ilgtspēju.
- 7) Dalībvalstīm tiek ieteikts regulāri pārskatīt un vajadzības gadījumā pielāgot minimālā ienākuma līmeni, lai saglabātu ienākumu atbalsta adekvātumu, vienlaikus ņemot vērā pabalstus natūrā.
- 8) Lai veicinātu dzimumu līdztiesību, ienākumu drošību un ekonomisko neatkarību sievietēm, gados jauniem pieaugušajiem un cilvēkiem ar invaliditāti, dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt iespēju pieprasīt, ka atsevišķiem mājsaimniecības locekļiem tiek nodrošināts minimālais ienākums.

MINIMĀLĀ IENĀKUMA APTVĒRUMS

- 9) Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka visām personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, tostarp gados jauniem pieaugušajiem, būtu pieejams tiesību aktos noteiktais minimālais ienākums, definējot:
 - a) pārredzamus un nediskriminējošus atbalsttiesīguma kritērijus, nodrošinot reālu piekļuvi minimālajam ienākumam neatkarīgi no tā, vai viņiem ir pastāvīga dzīvesvieta, un vienlaikus nodrošinot, ka prasība par likumīgās uzturēšanās ilgumu ir samērīga;
 - b) iztikas līdzekļu pārbaudes robežvērtības, kas atspoguļo dzīves līmeni dalībvalstī dažāda veida un lieluma mājsaimniecībām un kurās proporcionāli tiek ņemti vērā citi mājsaimniecības ienākumu (un līdzekļu) veidi;
 - c) laiku, kas nepieciešams pieteikuma izskatīšanai, vienlaikus nodrošinot, ka lēmums tiek pieņemts bez nepamatotas kavēšanās un praksē ne vēlāk kā 30 dienas pēc pieteikuma iesniegšanas;
 - d) piekļuves minimālajiem ienākumiem nepārtrauktību, kamēr personas, kurām nav pietiekamu līdzekļu, atbilst tiesību aktos noteiktajiem atbilstības kritērijiem un nosacījumiem, regulāri veicot atbilstības pārbaudes, vienlaikus darbspējīgiem iedzīvotājiem nodrošinot piekļuvi konkrētiem un samērīgiem aktīvas iekļaušanas pasākumiem;
 - e) vienkāršas, ātras, objektīvas un bezmaksas sūdzību izskatīšanas un pārsūdzības procedūras, vienlaikus nodrošinot, ka personas, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, ir informētas par šādām procedūrām un var tām faktiski piekļūt;
 - f) pasākumus, kas nodrošina, ka sociālās drošības tīkli spēj reaģēt uz dažādu veidu krīzēm un spēj efektīvi mazināt šādu krīžu negatīvās sociālekonomiskās sekas.

MINIMĀLĀ IENĀKUMA IZMANTOŠANAS ĪPATSVARŠ

- 10) Dalībvalstīm ir ieteicams veicināt vai atvieglot minimālā ienākuma pilnīgu izmantošanu, veicot šādus pasākumus:
 - a) samazināt administratīvo slogu, citstarp vienkāršojot pieteikšanās procedūras un nodrošinot pakāpeniskus norādījumus tiem, kam tas nepieciešams, vienlaikus pievēršot uzmanību digitālu un nedigitālu rīku pieejamībai;
 - b) nodrošināt piekļuvi lietotājam draudzīgai, bezmaksas un atjauninātai informācijai par tiesībām un pienākumiem saistībā ar minimālo ienākumu;
 - c) vērsties pie personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, lai palielinātu viņu informētību un veicinātu izmantošanas īpatsvaru, jo īpaši mājsaimniecībās, kurās ir tikai viens no vecākiem, arī iesaistot attiecīgās ieinteresētās personas valsts, reģionālā un vietējā līmenī;

- d) veikt pasākumus, lai cīnītos pret stigmatizāciju un neapzinātiem aizspriedumiem, kas saistīti ar nabadzību un sociālo atstumtību;
- e) veikt pasākumus izvērtēšanas metodiku uzlabošanai un izstrādei un saskaņā ar šādām metodikām regulāri novērtēt minimālā ienākuma un attiecīgā gadījumā saistīto iesaistīšanas darba tirgū pasākumu neizmantošanas īpatnību, lai identificētu šķēršļus un ieviestu korektīvus pasākumus.

PIEKĻUVE IEKĻAUJOŠIEM DARBA TIRGIEM

- 11) Lai veicinātu augstu nodarbinātības līmeni un iekļaujošus darba tirgus, dalībvalstīm tiek ieteikts, attiecīgajā gadījumā sadarbībā ar sociālajiem partneriem, nodrošināt iesaistīšanu darba tirgū, novērst šķēršļus, kas liedz (no jauna) iekļauties darba tirgū un saglabāt darbu, atbalstīt darbaspējīgus cilvēkus ceļā uz kvalitatīvu nodarbinātību, nodrošināt stimulus strādāt, risināt problēmas saistībā ar nodarbinātu personu nabadzību un darba tirgus segmentāciju, stimulēt oficiālo nodarbinātību, apkarot nedeklarētu darbu un veicināt darba iespējas, veicot šādus pasākumus:
 - a) nodrošināt, ka aktivizācijas prasības pietiekami stimulē (atkārtotu) iekļaušanos darba tirgū, vienlaikus nodrošinot pakāpeniskumu un samērīgumu; īpaša uzmanība būtu jāpievērš gados jauniem pieaugušajiem, lai viņi pēc iespējas īsākā laikā iekļautos atpakaļ izglītībā, apmācībā vai darba tirgū;
 - b) uzlabot investīcijas cilvēkkapitālā, īstenojot iekļaujošu izglītības un apmācības politiku, atbalstot prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, jo īpaši tiem, kam ir zemas vai vairs neaktuālas prasmes, citstarp sadarbojoties ar sociālajiem partneriem;
 - c) paredzēt iespēju apvienot ienākumu atbalstu ar ienākumiem no darba, pakāpenisku ienākumu atbalsta atcelšanu vai tiesību uz ienākumu atbalstu saglabāšanu īslaicīgas vai neregulāras nodarbinātības gadījumos, pārbaudes laikā vai stažēšanās laikā;
 - d) regulāri pārskatīt pozitīvos un negatīvos stimulus, ko rada nodokļu un pabalstu sistēmas;
 - e) atbalstīt darba iespējas sociālās ekonomikas nozarē, citstarp nodrošinot praktisku darba pieredzi;
 - f) atvieglot pāreju uz nodarbinātību, piedāvājot darba devējiem un darbiniekiem tādus pasākumus kā, piemēram, darbā pieņemšanas stimuli, darbā iekārtošanas atbalsts (un atbalsts posmā pēc darbā iekārtošanas), mentorēšana, konsultēšana, darba saglabāšanas un izaugsmes veicināšana.

PIEKĻUVE ATBALSTA PAKALPOJUMIEM UN PAMATPAKALPOJUMIEM

- 12) Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt:
 - a) efektīvu un vienlīdzīgu piekļuvi atbalsta pakalpojumiem, citstarp saskaņā ar kvalitātes principiem, kas definēti brīvprātīgajā Eiropas kvalitātes sistēmā sociālo pakalpojumu jomā;
 - b) nodrošināt nepārtrauktu reālu piekļuvi pamatpakalpojumiem, citstarp enerģijai;
 - c) novērst finansiālos un nefinansiālos šķēršļus, kas kavē reālu piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem.

INDIVIDUALIZĒTS ATBALSTS

- 13) Lai novērstu dažādus šķēršļus, kuri personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, traucē iekļauties sabiedrībā, bet darbaspējīgiem iedzīvotājiem traucē atrast darbu, dalībvalstīm tiek ieteikts izstrādāt individualizētu pieeju un koordinēt pakalpojumu sniegšanu, veicot šādas darbības:
 - a) veikt vajadzību daudzpusīgu novērtējumu, izvērtējot šķēršļus, kas kavē sociālo iekļaušanu un nodarbinātību, identificējot atbalsta pakalpojumus un pamatpakalpojumus, kas nepieciešami šo šķēršļu novēršanai, kā arī nosakot vajadzīgo atbalstu; un
 - b) pamatojoties uz to, ne vēlāk kā trijos mēnešos pēc piekļūšanas minimālajam ienākumam izstrādāt iekļaušanas plānu, kurā būtu:
 - i) jādefinē kopīgi mērķi un termiņi;
 - ii) jāizklāsta individuālām vajadzībām pielāgota atbalsta pakete, kas ietver aktīvus darba tirgus pasākumus un/vai pasākumus sociālās iekļaušanas veicināšanai;

- iii) jānorīko lietas pārvaldītājs vai vienots kontaktpunkts vai pakalpojumu punkts, kurš nodrošinās pastāvīgu atbalstu, organizēs savlaicīgu nosūtīšanu uz attiecīgajiem dienestiem un regulāri uzraudzīs iekļaušanas plāna īstenošanas gaitu;
- c) attiecībā uz personām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu un kas ir ilgstoši bezdarbnieki, – jāpārskata un vajadzības gadījumā jāpielāgo esošais līgums par integrāciju darbā saskaņā ar Padomes Ieteikumu par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū, lai to papildinātu ar b) apakšpunktā minētā iekļaušanas plāna elementiem.

PĀRVALDĪBA, UZRAUDZĪBA UN ZIŅOŠANA

- 14) Lai efektīvi izstrādātu un īstenotu stabilus sociālās drošības tīklus valsts, reģionālā un vietējā līmenī, dalībvalstīm tiek ieteikts:
 - a) izvairīties no dažādu pabalstu un shēmu nepilnībām, pārklāšanās un sadrumstalotības, lai nodrošinātu saskaņotu ienākumu atbalsta, aktivizācijas pasākumu un atbalsta pakalpojumu paketi;
 - b) stiprināt par ienākumu atbalstu atbildīgo iestāžu, nodarbinātības dienestu un atbalsta pakalpojumu sniedzēju darbības spējas un uzlabot to sadarbību, citstarp kopīgojot datus un veicinot turpmākus integrētus pakalpojumu modeļus;
 - c) pilnvarot attiecīgās ieinteresētās personas, piemēram, reģionālās un vietējās iestādes, sociālos partnerus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālās ekonomikas dalībniekus, lai tie varētu efektīvi piedalīties minimālā ienākuma atbalsta shēmu izstrādē, īstenošanā, uzraudzībā un izvērtēšanā;
 - d) nodrošināt adekvātu finansējumu sociālās drošības tīkliem atbilstīgi valsts finanšu vispārējai ilgtspējai.
- 15) Lai labāk informētu politikas veidotājus, dalībvalstīm tiek ieteikts:
 - a) pastāvīgi uzraudzīt ienākumu atbalsta, jo īpaši minimālā ienākuma, politiku un ar to saistīto iesaistīšanas darba tirgū pasākumu īstenošanu, pakalpojumu pieejamību, arī uzlabojot tādu attiecīgo datu pieejamību un kvalitāti visos pārvaldības līmeņos, kas būtu sadalīti pēc dzimuma, vecuma un, ja iespējams, invaliditātes, un sagatavojot regulārus izvērtējumus, un veikt pielāgojumus, lai sasniegtu šā ieteikuma mērķus visefektīvākajā veidā;
 - b) ievērojot datu aizsardzības noteikumus, izstrādāt vai uzlabot mehānismus, kas ļautu uzraudzīt personas, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, attiecībā uz viņu sociālo integrāciju vai pāreju uz nodarbinātību;
 - c) regulāri informēt Komisiju par pasākumu kopumu, kas veikti vai plānoti, lai īstenotu šo ieteikumu, attiecīgā gadījumā pamatojoties uz esošajām valstu stratēģijām, plāniem vai ziņojumiem, tostarp tiem, kas iesniegti saskaņā ar esošajiem ziņošanas mehānismiem, piemēram, atvērto koordinācijas metodi, Eiropas pusgadu un citiem attiecīgiem Savienības plānošanas un ziņošanas mehānismiem; pirmajā ziņojumā būtu jāiekļauj a) apakšpunktā minēto izvērtējumu rezultāti un ieteikumi.
- 16) Padome pauž gandarījumu par Komisijas nodomu:
 - a) turpināt sadarboties ar dalībvalstīm Sociālās aizsardzības komitejā attiecībā uz minimālā ienākuma salīdzinošās novērtēšanas sistēmu un uzlabot attiecīgo rādītāju un datu pieejamību un salīdzināmību;
 - b) stiprināt savstarpēju mācīšanos un rezultātu un labas prakses izplatīšanu starp dalībvalstīm;
 - c) pamatojoties uz 15. punkta c) apakšpunktā minētajiem dokumentiem, Sociālās aizsardzības komitejā, un cieši sadarbojoties ar Nodarbinātības komiteju un valstu nodarbinātības dienestu tīklu, regulāri pārskatīt šā ieteikuma īstenošanā panākto progresu attiecībā uz piekļuvi iekļaujošiem darba tirgiem, un reizi trijos gados sagatavot Komisijas un Sociālās aizsardzības komitejas kopīgu ziņojumu par šā ieteikuma īstenošanā panākto progresu;

- d) uzraudzīt šā ieteikuma īstenošanā gūto progresu Eiropas pusgada kontekstā, tostarp sadarbībā ar Sociālās aizsardzības komiteju;
- e) izvērtēt pasākumus, kas veikti, reaģējot uz šo ieteikumu, jo īpaši attiecībā uz tā ietekmi uz nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanu, nodarbinātības līmeņa paaugstināšanu un līdzdalības apmācībā uzlabošanu, un līdz 2030. gadam iesniegt attiecīgu ziņojumu Padomei.

17) Ieteikumu 92/441/EEK aizstāj ar šo ieteikumu.

Briselē, 2023. gada 30. janvārī

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*
P. KULLGREN
